

Janko Muršak

Z DOGOVOROM DO POENOTENE RABE STROKOVNEGA IZRAZJA NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA – PRIMER PIAAC

Slovenski pedagog prof. dr. V. Schmidt je svoje študente pogosto opozarjal na pomen strokovnega izrazja za vsako znanost. Temeljni pogoj za to, da bi lahko govorili o znanstveni disciplini, znanosti, je namreč, da ta razvije svojo terminologijo, izdela enoznačni pojmovni aparat. Žal se vse pogosteje znajdemo v situaciji, ko se razvoj terminologije skrči na vprašanja prevajanja (pogosto celo v slogu »google translate«), kot da je strokovna terminologija izključno stvar prevajalcev, ne pa strokovnih in konceptualnih razmislekov ter umestitev izrazov v ustaljen terminološki aparat.

Za znanosti, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem, to velja prav tako kot za vse druge znanstvene discipline, le da je na tem področju stanje še nekoliko bolj zapleteno kot drugje. Razloga sta vsaj dva:

- s področjem vzgoje in izobraževanja se ukvarjajo različne znanosti (pedagogika, psihologija, sociologija, andragogika), ki uporabljajo različen »matični« pojmovni aparat in poimenujejo iste pojave z različnimi izrazi, ki so uveljavljeni na njihovem področju;
- slovenska pedagoška terminologija se je razvijala v srednjeevropskem prostoru, ki se zaradi svojih konceptualnih podlag precej razlikuje od anglosaške, pa tudi bolj natančna in diferencirana je. Ker je angleščina postala »lingua franca«, se srečujeta dva jezikovna in pojmovna koda, posledica pa je neenotna ali *premalo določena raba posameznih strokovnih izrazov*.

Dilema, kot jo vidim sam, je v tem, da je jezik živa tvorba, ki se razvija in spreminja, po drugi strani pa znanstveni jezik potrebuje *enoznačno uporabo posameznih strokovnih izrazov*. Ali je odgovor na to dilemo v preprostem spremljanju »naravnega« razvoja jezika ali v njegovi strogi kodifikaciji, je pravzaprav neproduktivna smer razmišljanja.

Rešitev je mogoče najti samo na en način: z medsebojnim (s)poznavanjem in usklajevanjem ter domišljenim vpeljevanjem novih izrazov, ki jih je treba sproti umeščati v obstoječi pojmovni aparat z vzpostavitvijo razmerja do že obstoječih izrazov na posameznem področju.

Poglejmo primer:

Slovenski raziskovalci, vključeni v OECD-jevo raziskavo *Program za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih* (Program for the International Assessment of Adult Competencies – PIAAC), smo se srečali s problemom neenotne rabe izraza *kompetenca*, ki je v nekem primeru označeval sposobnosti, v drugem spretnosti, v tretjem zmožnosti, usposobljenost in tako dalje. Ker se izraz kompetenca tudi sicer uporablja razmeroma nedosledno, smo kot izhodišče razmisleka vzeli OECD-jevo definicijo izraza, ki med drugim pravi: »Vsaka kompetenca je zgrajena kot kombinacija kognitivnih in praktičnih spretnosti, znanja (vključujoč tacitno znanje), motivacije, vrednostne orientacije, stališč, čustev in ostalih socialnih in vedenjskih sestavin, ki se lahko mobilizirajo za učinkovito ravnanje.« (Definition and Selection of Competencies, 2002, str. 8–9) Vprašanje, katere od teh sestavin je mogoče meriti, je kaj hitro pripeljalo do tega, da smo pri primerjanju omejeni na znanje, kognitivne in praktične spretnosti. To logiko je sprejel tudi osrednji raziskovalni steber raziskave PIAAC. Zato smo se ne glede na različnost strok, ki smo jih zastopali, dogovorili za enotno rabo, po kateri raziskava meri spretnosti na področju jezika (*literacy*), matematike (*numeracy*) in reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih (*problem solving in technology rich environment*). Raziskovalci smo torej enotno uporabili izraze: besedilne spretnosti, matematične spretnosti in spretnosti reševanja problemov. Izraz »kompetenca« je tako ohranil svoj prvotni pomen. S tem smo ohranili pojmovno klenost vseh besedil in enoznačnost interpretacij.

Podobno smo ravnali pri sintagmi trg dela. Gre za sopomenko angleškega izraza *labour market*, francoskega *marche du travail* ali nemškega *Arbeitsmarkt* (Muršak, 2012, str. 111). V slovenščini se namreč ponekod uporablja tudi izraz trg delovne sile (podrobneje glej: Muršak, 2002, str. 138), ki pa ga nadomešča vsebinsko sorodni, a primernejši izraz trg dela. Raziskovalna skupina se je odločila za enotno rabo izraza trg dela, kar pa ne pomeni, da se izraz delovna sila ne uporablja, vendar ne v povezavi z besedo trg. Izraz delovna sila (nemško *Erwerbsbevölkerung*, *Arbeitskräfte*, francosko *main d'oeuvre*) se namreč uporablja za označevanje vseh za delo razpoložljivih posameznikov.

To sta le dva primera, *kako lahko z dogovorom poenotimo izrazje in s tem prispevamo k razvoju svojih področij ter hkrati skrbimo za razvoj slovenske terminologije na različnih področjih*. Brez zavestnega napora za medsebojno usklajevanje grozi razkroj enotnega pojmovnega aparata in s tem *slovenščine kot jezika znanosti*. Zaradi tega se bomo k tem vprašanjem redno vračali tudi v prihodnje.

LITERATURA

- Muršak, J. (2002). *Pojmovni slovar za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: MŠŠ.
- Muršak, J. (2012). *Temeljni pojmi poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: CPI.
- Definition and Selection of Competencies (DeSeCo). Theoretical and conceptual foundations. Strategy paper.* (2002). Neuchatel: OECD.

Barry Golding (ur.)

**THE MEN'S SHED MOVEMENT.
THE COMPANY OF MEN.**

Champaign, Common Ground Publishing, 2015

Delo dr. Barryja Goldinga, katerega knjigo predstavljam v tem zapisu, je v zadnjem desetletju tesno povezano zlasti z netradicionalnim razumevanjem učenja in izobraževanja starejših moških. Teoretske podlage gibanja »delavnice za moške« – ali v dobesednem prevodu gibanja »moške lope« (*Men's Sheds*) – lahko iščemo v feministično obarvanih diskurzih o vseživljenjskem učenju in izobraževanju, ki so v preteklosti potrebe moških postavljali na obrobje. Opozarjanje na majhno udeležbo starejših moških v izobraževanju je postalo glede na spremenjena demografska gibanja gotovo pomembno za ohranjanje blaginje starejših moških in za premislek o njihovi vlogi v skupnosti in skupnostnih organizacijah; prispevalo je k uresničevanju koncepta »staranja starejših moških v domačem okolju« ter posredno spodbujalo tudi razprave o socialnem in sodelovalnem učenju, o solidarnosti, družbeni pravičnosti in opolnomočenju v skupnosti. Knjiga dr. Barryja Goldinga nosi pomembno sporočilo o vlogi razvoja bolj inkluzivne in senzibilne skupnosti, odzivne na potrebe različnih skupin v raznolikih skupnostnih kontekstih.

Barry Golding v knjigi s povednim naslovom »Delavnice za moške kot gibanje. V družbi moških« predstavi svoje 20-letno raziskovanje delavnic za moške ter ponudi natančen in poglobljen pregled pojavnosti in razširjenosti gibanja (*Men's Shed Movement*). Kot raziskovalec procesa in njegov dejavni del je ustvaril celosten, informativen in berljiv prikaz razvoja gibanja delavnic za moške. Vrednost raziskovanja, opisanega v knjigi, ni le v teoretskih premislekih, temveč tudi v podrobnem prerezu in »posnetku« razvoja tega gibanja skozi besedno, fotografsko in drugo gradivo, pridobljeno z etnometodološko raziskavo. Del knjige ponuja vpogled v posebnosti razvoja delavnic za moške v štirih izbranih državah, kjer Barry Golding daje besedo tudi drugim avtorjem.

Preden nadaljujem predstavitev vsebine in sporočila knjige dr. Barryja Goldinga, naj na kratko opišem še pomen in značilnosti delavnic za moške. Delavnice za moške so prostori v skupnosti (lahko tudi v zadnjem delu dvorišča, kjer pogosto stojijo lope), kjer se srečujejo moški in kjer potekajo dejavnosti, namenjene zlasti njim; to so prostori, kjer se moški ukvarjajo z orodji, materiali in idejami. Lahko so povezane s športom, gasilstvom, lesom, orodjarstvom in vsemi drugimi dejavnostmi, ki zanimajo moške. Čeprav besedne zveze *Men's Shed* ni mogoče neposredno prevesti s pojmom »delavnica«, pa so dejavnosti, ki

tam potekajo, še najbliže naši predstavi o dogajanju v delavnici za hišo, kjer lahko imajo moški člani (družine) svoj »sveti prostor«.

Delavnice za moške so del socialnega omrežja skupnosti in omogočajo večjo povezanost članov skupnosti. Kot prostovoljske organizacije, ki jih vodijo člani sami, so izredno pomemben vir socialne opore in socialne povezanosti, s čimer se povečuje blaginja članov skupnosti ter njihovo sodelovanje in zaupanje. Kot take so delavnice za moške vir opolnomočenja starejših moških (in tudi drugih starostnih skupin) in imajo značilnosti »skupnosti praks«, saj temeljijo na skupnih interesih, vrednotah, vzajemnem spoštovanju in kolegialni podpori. Barry Golding v enem od drugih del zapiše, da delavnice »vključujejo dejavnosti, ki jih sicer ne bi označili kot učenje, a kljub temu moškim ponujajo možnost, da na drugačen način prehajajo od delovnega življenja k novim dejavnostim, ki so jim blizu, in hkrati ponujajo tudi možnosti za učenje. V te neformalne oblike se vključujejo tudi moški z 'manj uspešnimi učnimi karierami in potmi' in tako ostanejo učno dejavni in vključeni v skupnost.«

Dr. Barry Golding ponuja celosten in vseobsegajoč vpogled v izvore in razsežnosti gibanja delavnic za moške, vključno s celotnim seznamom delavnic v Avstraliji, na Irskem, v Združenem kraljestvu in na Novi Zelandiji. Te štiri angleško govoreče države so skozi celotno knjigo v središču, saj jih zaznamuje najbolj intenziven razvoj delavnic za moške. Ob tem se nam samo po sebi ponuja vprašanje, zakaj so se tako intenzivno razvile ravno v teh državah. Kateri dejavniki so vplivali na to in zakaj se v drugih državah te oblike vzpostavljanja skupnostnega in socialnega prostora niso pojavile? Je to povezano z blaginjskimi režimi držav, njihovimi geografskimi značilnostmi (na primer oddaljenostjo nekaterih območij), z družbenim ali političnim kontekstom? Del odgovora gotovo lahko najdemo v zgodovinski povezanosti omenjenih držav, ki je vodila v njihovo tesno prepletenost in sodelovanje na različnih področjih (v preteklosti so jih povezovala podobne oblike sodelovanja in izobraževanja delavcev, na primer v okviru »mehaničnih inštitutov« in »delavskih izobraževalnih uprav« (*Workers Educational Authorities, WEAs*). Na razvoj delavnic v teh državah je gotovo vplivalo tudi dejstvo, da imata tako Irška kot Avstralija (kot edini državi na svetu) posebno nacionalno politiko zdravstvenega varstva moških (na Irskem sprejeta v letu 2008, v Avstraliji leta 2010), verjetno pa ne smemo zanemariti niti drugih bolj subtilnih vzrokov. Avtor ugotavlja, da so se delavnice kljub temu počasi širile tudi v druge države, kjer lahko v prihodnjih letih pričakujemo bolj intenziven razvoj.

Kaj je posebnost delavnic za moške? V knjigi avtorji jasno poudarijo, da delavnice za moške niso storitev za moške, temveč gre za dejavnosti, ki jih organizirajo in o katerih odločajo moški sami. To vnovič potrjuje, da so delavnice za moške gibanje, ki nastaja »od spodaj navzgor«, in da je ta oblika druženja lahko vzorčna za razvoj drugih organizacij v skupnosti, ki bi imele drugačne cilje, pomene in bile namenjene drugim ciljnim skupinam. Delavnice za moške temeljijo na ideji, da se moški svobodno odločajo in delujejo tako, da pomagajo sebi in drugim; potemtakem so delavnice za moške v svojem izhodišču proaktivne oblike. V času, ko je v skupnostih nujno vzpostavljati možnosti, ki

državljanom – pogosto izključenim in odtujenim – ponujajo dejavnosti »od spodaj navzgor«, imajo take oblike še posebno pomemben potencial in sporočilo. Kot pravi Barry Golding, so delavnice za moške splošno priznane kot dejavnosti moških, v okviru katerih vsakodnevno rešujejo kritična »vprašanja o življenju in smrti«.

Prvi del knjige je neke vrste uvod, v katerem Golding pojasni temeljno idejo pojavnosti in razvoja gibanja delavnic za moške. Najprej gibanje opiše skozi analizo terminologije, kjer preigrava pomene izrazov skupnost, skupnostne delavnice in delavnice za moške v različnih kontekstih in državah (v Avstraliji, Veliki Britaniji, na Irskem in Novi Zelandiji). V drugem delu nato oriše zgodovino gibanja v Avstraliji v devetdesetih letih 20. stoletja in izjemno hitro razširjanje delavnic za moške po vsej Avstraliji. Analizira in argumentira nadaljnji razvoj delavnic za moške v Avstraliji ter razširjanje gibanja na Irsko, Novo Zelandijo in drugam po Evropi, Kanadi in ZDA. Tretji del knjige ponudi podrobnejšo predstavitev razvoja gibanja v vsej njegovi raznolikosti in vseh razsežnostih, ki izvirajo iz različnih nacionalnih in kulturnih kontekstov v omenjenih štirih angleško govorečih državah; tu Golding k predstavitvam povabi tudi druge avtorje (avtorji posameznih poglavij so poleg Goldinga še John Evoy, Anne McDonnell, Mike Jenn in Neil Bruce). V zadnjem, četrtem delu Golding ponudi pregled razvoja delavnic za moške, pri čemer se opre tako na teoretske kot tudi na empirične dokaze sidranja delavnic za moške v državah, kjer so se razvile. Poudari, da večina pisnih objav izhaja iz Avstralije in da gre za mlado gibanje, saj je bila večina prispevkov (95 odstotkov) objavljena v zadnjem desetletju, torej od leta 2005 dalje. Gibanje delavnic za moške je zares nedaven pojav, saj avtor zapiše, da je prva delavnica za moške nastala pred 22 leti, prva delavnica v Avstraliji pred 17 leti, na Irskem, v Veliki Britaniji in na Novi Zelandiji pa šele pred šestimi leti. Delavnice za moške niso »oblika strokovne, klinične ali terapevtske prakse«, temveč »ljudsko družbeno gibanje«, državljanska pobuda, ki ima pomembno vlogo pri vključevanju vseh družbenih skupin v skupnostno življenje. Barry Golding (str. 345) to opiše takole: »Širitev ljudskega gibanja delavnic za moške je mogoče razumeti natančno zato, ker se vsaka delavnica pojavi v taki obliki, da je odgovor na potrebe konkretne skupnosti. Niti dve delavnici nista enaki [...] Delavnice za moške ne temeljijo na idejah ene teorije niti niso le v domeni enega akademskega področja (zdravja, blaginje, študij spola, gerontologije ali na primer izobraževanja odraslih). Medtem ko bi lahko uporabili številne obstoječe teorije, da bi identificirali dejavnike oziroma temeljne pogoje, ki so spodbudili vzpostavitev delavnic za moške kot inovacije in njihovo nedavno prilagoditev in razširjanje, so delavnice za moške v več pomenih prehitale tradicionalne modele strokovne prakse, politike in raziskovanja.« V svojem premisleku o pomenu učenja starejših moških Barry Golding »izumi« tudi nov pojem, ki temelji na spoznanjih alternativne pedagogike in vključuje radikalno izobraževalno osvoboditev moških v skupnosti; to teorijo in prakso poimenuje »shedagogika« (*shedagogy*). S tem praktično ne posega v delavnično gibanje kot tako, temveč nakazuje, da je v njem še dovolj prostora za razvoj teoretičnih podlag in strokovne diskusije o pomenu dejavnosti »od spodaj navzgor« pri razvoju skupnosti.

Da bi si lažje predstavljali, kakšna je »narava« delavnic za moške, ponujam nekaj podatkov, predstavljenih v knjigi:

- Povprečna starost udeležencev delavnic (*shedders*) v Avstraliji je približno 70 let. Skoraj 80 odstotkov udeležencev je starih med 60 in 79 let, mnogi so stari prek 80 in nekateri tudi prek 90 let. V Avstraliji je le malo moških, ki se udeležujejo delavnic, starih manj kot 50 let.
- V Avstraliji je približno osem od desetih udeležencev delavnic upokojenih, približno eden od desetih še dela (plačana zaposlitev), preostali so bodisi brezposelni bodisi ne delajo zaradi kakšnega drugega razloga.
- Moški, ki se udeležujejo delavnic, v povprečju dvakrat pogosteje živijo zunaj glavnih mest.
- Glavni razlogi za vključitev, ki jih navajajo moški sami, so druženje, sklepanje prijateljstev in pogovor o različnih stvareh oziroma preprosto možnost, da gredo od doma; kot prednosti vključitve omenjajo tudi gostoljubnost in udobnost prostorov v skupnosti (delavnic), kjer lahko obnavljajo in pridobivajo nove spretnosti.
- Delavnice za moške so najbolj zanimive v manjših krajih in skupnostih na podeželju; delavnice v takih krajih vključujejo večje deleže moškega prebivalstva.
- Podeželske delavnice (in njihovi udeleženci) ter njihove dejavnosti so izrazito raznolike.

V knjigi avtor argumentirano pojasnjuje mnoge vidike delovanja delavnic za moške, a hkrati odpira tudi vprašanja, kjer odgovori niso nujno enoznačni. Med drugim se sprašuje, kako naj bi bile delavnice upravljane in vodene, ali naj bi bile odprte tudi za ženske in kako bi to vplivalo na njihov potek in vsebino, ali naj bi bile namenjene vsem moškim, ali naj bi bile delavnice bolj medgeneracijske in v kakšnem smislu. Odrpta pušča tudi vprašanja o prihodnjem razvoju delavnic za moške, kjer dopušča možnost, da se bo gibanje razdelilo in razcepilo, prav tako je mogoče, da se bo izpelo in postopno ugasnilo, kot se je to zgodilo na primer z mehaničnimi inštituti, ali pa, da se bo zaradi pomanjkanja financiranja ali povečane tekmovalnosti ohranila samo določena oblika delavnic za moške in podobno. V knjigi torej ostane dovolj prostora tudi za kritični premislek o vlogi in pomenu delavnic za moške v obliki, v kakršni se pojavljajo danes.

Za zaključek predstavitve knjige o pomenu delavnic za moške pa lahko uporabimo tudi pesem Johna Williamsona »The Shed Song«, ki osmisli delavnice za moške tudi z drugega zornega kota, torej v pogledu moških samih:

*Yeah, all Australian boys need a shed
A place where he can go, somewhere to clear his head
To think about the things his woman said
Yeah, all Australian boys need a shed.
To grow up as he likes, to grow anything under lights
A place to keep his tools, nuts and bolts and drills
To hang a hide, to hide the dry or hang to pay the bills.
Yeah, all Australian boys need a shed.*